

مطبوعات سینمایی، تکرار یا رقابت

حسین سینایی

بر اساس یک نظریه اقتصادی غالب، رقابت به رونق می‌انجامد. وجود رقابت به معنی شکسته شدن انحصار است و هر چه بیشتر به رقابت کامل نزدیک شویم، تعداد تولیدکنندگان افزایش می‌یابد.

همچنین بر اساس یک نظریه فرهنگی-اجتماعی، وجود رقابت نشانه بازبودن نظام اجتماعی- فرهنگی است. تعداد آرا و نظریه‌های اجتماعی- فرهنگی و قالبهای ارائه آنان در صورت تفاهم و برخورد غیرقهرآمیز، به عنای آنان کمک می‌کند و اندیشه در سیر تحول قرار می‌گیرد.

با توجه به آنچه گفته شد، انتشار مجله‌های گوناگون در یک قلمرو خاص باید به فال نیک گرفته شود. اما در مورد خاص انتشار سه مجله سینمایی در کشور، مسایلی وجود دارد که نمی‌توان آن فال را به راحتی نیک تلقی کرد.

۹- از تبلیغات هنری و غیر هنری، صفحه عنوان، فرم اشتراک، تبلیغ مطالب، شماره‌های آیند- که اخیراً (به تقلید از سینماها) رواج یافته است و صفحات خارجی (مجله فیلم) هم نباید گذشت، چون جزو استخوان‌بندی مجله برای رقابت به شمار نمی‌آید.

موارد ذکر شده به خوبی نشان می‌دهد که وضعیت موجود وضعیت «تعدد» صرف است، نه وضعیت رقابت، و با برداشته شدن برخی موانع (ارتباط با مجلات سینمایی) تکرار خود را بیشتر جلوه‌گر خواهد ساخت. برای غلبه بر این مشکل چند راه‌حل به نظر می‌آید:

۱) جدا کردن محدوده مخاطبان به عنوان نمونه یکی از مجلات می‌تواند بیشتر به دست‌اندرکاران و متخصصان سینما توجه داشته باشد، دیگری به مخاطبان تحصیل کرده‌تر و دیگری به مخاطب عام، و بر همین اساس تیراژ خود را تنظیم کند.

۲) جدا کردن قلمروها. مجله‌ای می‌تواند بیشتر به رویدادها و مطالب داخلی بپردازد، دیگری به مطالب خارجی و دیگری به تلویزیون. همچنین در عرصه گفتگو، نقد و گزارش سرصحنه، هر یک از مجلات می‌توانند یک قلمرو را بیشتر مدنظر خود قرار دهند. در این

می‌پذیریم که مجله «فیلم» دیگر مجله انحصاری سینما در کشور نیست (قبل از انتشار «فرهنگ و سینما» و «گزارش فیلم» هم با وجود مجله «سروش» که چهار شماره آن در ماه حجم عظیمی از مطالب سینمایی را ارائه می‌کرد، کاملاً منحصر به فرد نبود). ولی صرف تعدد به معنای وجود رقابت اقتصادی و فرهنگی نیست. تعدد شرط لازم رقابت است و نه شرط کافی آن.

تعدد مجلات سینمایی نه به تنوع بیشتر آنها کمک کرده است، نه به تلاش بیشتر برای جلب خوانندگان بیشتر و نه به رونق سینمایی نویسی. برای تبیین این ادعا، شماره مخصوص نوروز سه مجله فیلم، گزارش فیلم و فرهنگ سینما را در وجوهی با هم مقایسه می‌کنیم:

۱- اخبار و رویدادهای سینمای ایران در هر سه مجله شبیه به هم است. و دلیل آن هم این است که ظرفیت موجود سینمای ایران از نظر تولید ۲ تا ۴ صفحه است که طبیعتاً در همه مطبوعات- البته با الفاظ گوناگون- از نظر تولید خبر تکرار می‌شود. کسانی که به فکر یک مجله سینمایی هفتگی در ایران هستند باید به این محدودیتها توجه کنند.

۲- بخش پشت صحنه یا سر صحنه در این سه مجله از تنوع برخوردار است. گزارش فیلم: دادستان، قربانی، فیلم: بانو، فرهنگ و سینما: اونیار. باتوجه به محدودیت تعداد فیلمها (حدود ۵۰ فیلم در سال) و ۳۶ شماره مجله سینمایی (۲۴۱) همیشه این تنوع برقرار نخواهد ماند.

۳- گزارشها نیز کاملاً تکراری هستند. گزارشهای این شماره سه مجله به جشنواره فجر (مراسم اختتامیه، برندگان، بخشها، مصاحبه با میهمانان خارجی و جلسات گفتوشنود) اختصاص دارد.

اسامی برندگان، جریان مراسم، سخنان معاونت سینمایی و گزارش جلسات گفتوشنود که تکرار عینی است. در گزارش بخشهای جشنواره (فیلم، فرهنگ و سینما)، تنوع به دلیل متفاوت بودن نگاه نویسندگان است که آن نگاهها هم نزدیکی بسیار دارند. حاشیه‌نویسی‌های جشنواره به دلیل کوتاهی و طنز، کمتر شبیه بهم هستند.

۴- نقد فیلمهای ایرانی که البته در این شماره کم رنگتر شده است (اعم از نقد منتقدان و نقد

خوانندگان)، حال و هوای یکسانی دارد. چه در سبک، چه در نحوه ارائه و چه در تئوریهای بنیادی نقدهای این سه مجله تمایز چندانی باهم ندارند.

۵- در بخش گفتگو، گزارش فیلم چهار گفتگو (افخمی، بیات، فرجامی و خردمند) و فرهنگ و سینما دو گفتگو (با یگان، درخشنده) انجام داده‌اند. مجله فیلم اخیراً در این وادی کمتر وارد می‌شود. جای این صفحات را در مجله فیلم برگزیدگان منتقدان (خارجی و داخلی) و کتابها و مقالات برگزیده اشغال کرده است. دو مجله دیگر به دلیل تازه کاری و نداشتن ارتباطهای مستمر، هنوز در این مسایل وارد نشده‌اند.

۶- رویدادهای خارجی سه مجله اندکی متفاوت است. این تفاوت به دلیل محدودیت مجلات در ارتباطهای خارجی است. اگر سه مجله با مجلات و نشریات مهم خارجی ارتباط داشته باشند، امکان شباهت بیشتر خواهد شد.

۷- مطالب خارجی هر سه مجله بسیار اندک و ضعیف است. به همین علت جایی برای مقایسه وجود ندارد. مطالب خارجی مجله گزارش فیلم بیشتر مطالب چندین بار تکرار شده (مضموناً) هستند که به مناسبت جشنواره (یا بعد از جشنواره) ردیف شده‌اند.

۸- مجله فیلم هنوز از جهت پرداختن به تلویزیون از دو مجله دیگر جلوتر است. گزارش فیلم در چند شماره اول، تلویزیون را جزو بخشهای اصلی خویش قرار داده بود، ولی به دلیل محدودیتها (۱) مدیر مسئول مجله خود از مسئولان تلویزیون است، ۲. برنامه‌های تلویزیون به دلیل کیفیت پایین، قابلیت انتقاد یا هجو بالایی دارند، ۳. رسانه‌ها در ایران از مشکلات ساختی جدی رنج می‌برند) از آن قلمرو دست کشیده است. فرهنگ و سینما هم از آغاز توجه چندانی به تلویزیون نداشت.

صورت مخاطب هم برحسب سلیقه خود ارتباط با مجلات را تنظیم می‌کند. همچنین در پرداختن به سینمای مستند، سینمای کودک، سینمای زن فیلمهای هشت و شانزده و دیگر شاخه‌ها، هر یک به یک قلمرو بیشتر بپردازند.

۳) تمایز نوع برخورد یا نظریه‌ها. یک مجله می‌تواند دیدی کاملاً مثبت به سینمای ایران داشته باشد و دیگری دیدی کاملاً منفی (که این هر دو مکمل یکدیگرند). یک مجله می‌تواند تئوری مؤلف را دنبال کند و دیگری نقدهای موردی و شخصی. یک مجله می‌تواند عقلگرا باشد و دیگری ایده‌آلیست. مجله‌ای می‌تواند رو به گذشته داشته باشد و دیگری رو به آینده. یکی می‌تواند بر تکنولوژی جدید در سینما تأکید کند و دیگری نگرشی فلسفی به سینما و فیلمهای ایرانی داشته باشد. متأسفانه تحولات تیراژ سه مجله فوق در دست نیست که بتوان از حیث تعداد مخاطبان سخنی گفت. ولی این نکته مسلم است که خوانندگان مطالب سینمایی فعلاً محدود هستند و تکرار مطالب به آفت تیراژ هرسه منجر می‌شود، مگر اینکه هر یک با پا گذاشتن به قلمروهای تازه و کار بیشتر، مخاطبان خود را نیز افزایش دهند.